

ਅਪੀਲੇਟ ਸਿਵਿਲ

ਪ੍ਰੋਮ ਚੰਦ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਐਸ. ਐਸ. ਸੰਘਵਾਲੀਆ ਜੇ. ਜੇ. (1973)1

ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ— ਅਪੀਲਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

**ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ
ਹੋਰ, - ਜਵਾਬਦੇਹ।**

1964 ਦੇ ਆਰਡਰ ਨੰਬਰ 35 ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ

14 ਜਨਵਰੀ 1971 ਈ.

ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ (1925 ਦਾ VIII)— ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ 5— ਧਾਰਾ 3(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨਣ ਵਾਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ— ਧਾਰਾ 3(4) ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਨਾ— ਕੀ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ— ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਸੰਸਥਾ— ਕੀ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ, 1925 ਦੀ ਧਾਰਾ 3(4) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(2) .. ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜ , ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਥਾ - ਟਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1) ਦੀ ਆਖਰੀ ਲਾਈਨ 'ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ' ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਹੱਕ, ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਵਿਆਜ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 3(4) ਅਤੇ 5(1) ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 3(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਿਰਲੇਖ ਲਈ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 3(2) ਅਧੀਨ ਸਬੰਧਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਧਾਰਨਾ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵਜੋਂ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਧਾਰਾ 8, 9 ਅਤੇ 14)

4 ਨਵੰਬਰ, 1963 ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਪੁਨ ਜਾਬ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ, ਖਰਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਐਮ.ਆਰ. ਐਮ. ਅਹਜਨ ਅਤੇ ਐਨ. ਅਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ , ਇੱਕ ਵਕੀਲ ।

I.L.R. Punjab and Haryana

(1973)1

ਏਐਸ ਅਰਹਾਦੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਕੀਲ ਹੈ ।

ਨਿਰਣਾ

ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(4) ਅਧੀਨ ਉਠਾਈ ਗਈ ਸਟੈਟਿਊਟਰੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਘੇਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਐਕਟ, ਉਕਤ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

1

(2) ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਘਿਰੀ ਸੰਸਥਾ, ਅਰਥਾਤ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਮੀ (ਗੋਸਾਈ) ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ 2.5 ਅਗਸਤ, 1959 ਨੂੰ ਵਿਧੀਵਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ - 9 ਦਸੰਬਰ, 1959 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਸੇਵਕ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮਹੰਤ ਲਾਈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਭਵ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ - ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਥਰਾਲਾ ਦੀ ਮਾਲ ਅਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਡੇਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਗੋਸਾਈ) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਇੱਕ ਗੋਸਾਈਂ ਮਹੰਤ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਪੂਜਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਧ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਪੈਰੇ 2 ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਮੀ (ਗੋਸਾਈ) ਵਜੋਂ ਗਲਤ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਡੇਰੇ ਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਡੇਰੇ ਦਾ ਮਹੰਤ ਸੀ।

(3) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਉਪਰੋਕਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਾਇਦਾਦ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤਹਿ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਇਹ ਡੇਰਾ ਸੀ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅੱਗੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਡੇਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(4) _ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕੋ ਇਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਹੱਕ, ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਹਿੱਤ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਜਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵਿਚ ਨਿਯਤ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਹਨ।

ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਲਾਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਨੇੜਿਓਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਹੁਦਾ ਅਸੰਗਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਡੇਰੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਕੋਈ ਝਲਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਸੰਪਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕ। ਇਹ ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਡੇਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਸੁਚੱਜੇ ਤਰਕ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ: -

ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਜੋ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਮੀ (ਗੋਸਾਈਂ)' ਦੀਆਂ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਲੜੀ ਨੰਬਰ 352 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਦਾ ਆਈ.

(5) ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ: ਅਪੀਲੇਟ ਲਈ ਮਾਨਯੋਗ ਕਾਊਂਸਲ -ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਨੁਮਾਇਸ਼ ਪੰਨਾ 1 ਡੇਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਗੋਸਾਈਂ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੰਸ਼-ਸਾਰਣੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਆਖਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. 2, ਪੀ. 3 ਅਤੇ ਪੀ. 4 ਇੰਤਕਾਲ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਹਨ! ਸਬੰਧਤ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਗੋਸਾਈਂ) ਨੂੰ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਪੂਰਵਜ-ਹਿਤ-ਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੁਆਰਾ, ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਜੀਵਨ, ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੁਆਰਾ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੰਘ, ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਲਾਈ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 5 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡ ਪਥਰਾਲਾ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ, (ਉਹ ਬੰਦੋਬਸਤ ਪਰ ਵਕੀਲ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ 10 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਅਟਾਰਨੀ ਪੀਡਬਲਯੂ 9 ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਈਡੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਖੁਦ ਪੀਡਬਲਯੂ 10 ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਆਰ ਡਬਲਯੂ 1 ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਆਰ ਡਬਲਯੂ 2 ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ। , R. 1 ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 1950-51 ਲਈ ਜਮ੍ਹਾਂਬੰਦੀ ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੈ।'

(6) ਅਪੀਲੇਟ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਵਸਤੂ ਸਮਾਧ ਅਤੇ ਜੀਵਿਤ

ਮਹੰਤ ਹੈ। ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਗੈਰ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਇੱਕ ਗੋਸਾਈਂ ਮਹੰਤ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਡੇਰਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੋਸਾਈਂ ਸੰਪਰਦਾ ਜਾਂ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਤਿੱਖੇ-ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਸੇਵਕੀ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ 10 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਲਗਭਗ ਰੱਟ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਾਰਮੂਲਾ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਇਕੋ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਗੋਸਾਈਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(7) ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਸਰਹਾਦੀ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਸਥਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਘਿਰੀ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਦੀ ਸ਼ਡਿਊਲ 1 ਵਿੱਚ ਲੜੀ ਨੰਬਰ 352 ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 3(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਇਕਸਾਰ ਸੂਚੀ ਵੀ ਹੈ । ਵਿਧੀਵਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹਨਾਂ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 (4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਧਾਰਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸੰਸਥਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(8) ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵਜੋਂ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਵਕੀਲ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 3(4) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸਥਿਤੀ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੋਣਗੇ, ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਟੋਪੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ: -

“3(4) ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਸੂਚੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ 'ਸਬੰਧਤ' ਸਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (1), (2) ਅਤੇ (3) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ,

I.L.R. Punjab and Hariana

(1973)1

Mahant Sahib Singh v. Shromani Gurdwara Prabandhak Committee,
Amritsar, etc. (Sandhwalia, J.)

ਅਤੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ/ਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ।

5(1) ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਚਿਤ ਸਕੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੱਤਰ ਤੱਕ ਨੌਬੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ, ਵਧੇ ਹੋਏ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਅੱਸੀ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਸੈਕਸ਼ਨ 3 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਕਸਾਰ ਸੂਚੀ ਦੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ, ਅਜਿਹੀ ਸੰਯੁਕਤ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਹਿੱਤ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਪਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਾਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 3(4) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਥੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹਨ-

"ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਸੂਚੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।"

ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰੈਡੀਸੀਯੂਰਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸਾਫ਼ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(9) ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 3 (4) ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 5(1) ਦੀ ਆਖਰੀ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸੁ ਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਸੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਹਿੱਤ ਦੇ - ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਸਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ - "ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ" . ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 3(4) ਅਤੇ 5(1) ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ

ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਫਿੱਕੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉੱਥੇ ਜੁੜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਹਿੱਤ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 7, 8 ਅਤੇ 10 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਦੀ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ * ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 50 ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਾਲਗ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣਾ ਪਏਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 8 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ . ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਅਨੁਸੂਚੀ 1 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 3 (2) ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਨਦਾਨੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਜਾਂ 20 ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(10) ਸੈਕਸ਼ਨ 3(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੀੜਤ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉਪਾਅ ਦੇ ਛੱਡ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਡਰ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਸੱਤਾ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਇਕੱਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਨਿਆਂਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਤਰਕਪੂਰਨ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(11) ਮੈਂ ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਵਿਸ਼ਤਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 3(4) ਅਧੀਨ ਧਾਰਨਾ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਲੀਲ ਮੈਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਲਫ਼ਮਣ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (1) ਵਿੱਚ ਬਾਈਡਿੰਗ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਵਰ ਕੀਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੇ

Mahant Sahib Singh v. Shromani Gurdwara Prabandhak Committee,
Amritsar, etc. (Sandhwalia, J.)

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਜੋ ਕਿ

(1) ILR (1968) 2 ਪੀ.ਬੀ. & Hr. 499.

(2) ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਐਕਟ, 1925 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਪੈਪਸੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੰਨੇ 528 ਤੋਂ 535 'ਤੇ, 1959 ਦੇ ਦੋ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੂਲ ਐਕਟ ਨੂੰ ਉਕਤ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖਾਸ ਦਲੀਲ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਲਝੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਠਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: -

“(4) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (4) ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਉਸ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ, ਦੋ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਭਾਵੀ ਝਗੜੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਕੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਹੜੱਪ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਮ ਉਪਾਅ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

(5) ਐਫ ਸੈਕਸ਼ਨ 3(4) ਅਤੇ 7(5) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਧਾਨਿਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਜੋ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕੁਝ ਬਚਾਅ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ, ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਰੋਕੂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਸਬੂਤ ਦੇ ਨਿਯਮ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (1) ਅਤੇ 5 (1) ਵਿੱਚ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਮ ਅਤੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਇੱਠਾਂ ਅਤੇ ਮੋਰਟਾਰ ਦੀ ਠੋਸ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ। ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ, ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਵਰਗੀਕਰਨ ਲਈ 8 ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ: -

Mahant Sahib Singh v. Shromani Gurdwara Prabandhak Committee,
Amritsar, etc. (Sandhwalia, J.)

(3) ਕਾਥੀ ਰਾਨਿੰਗ ਰਾਵਤ ਬਨਾਮ ਸ਼ੌਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨੂੰ ਉਸ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰਗਟਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ‘ਗੁਰਦੁਆਰਾ’ ਅਤੇ ‘ਧਰਮ’

ਏਆਈਆਰ 1952 ਐਸਸੀ 123.

1922 ਐਕਟ ਜੋ ਕਿ 1925 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ) 'ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜੋ ਕਿ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਨ

1922 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ 'ਗੁਰਦੁਆਰੇ' ਅਤੇ 'ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਜੋ ਦਸ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਗਭਗ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ 1926 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ (i) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਧਾਰਾ 16 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਆਈਟਮ (ii) ਦਸ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਕੁਝ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਥਾਪਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 16(2) ਵਿੱਚ ਆਈਟਮਾਂ ਨੰਬਰ (iii) ਅਤੇ (v) ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆਈਟਮ (iv) ਨੂੰ 1922 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ 'ਤੀਰਥ ਸਥਾਨ' ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਿਵੇਕਲਾ ਨਹੀਂ) ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੰਧ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਆਈਟਮਾਂ (iii) ਅਤੇ (v) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕਿਸਮ ਦਾ। ਧਾਰਾ 16 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ;

(2) ਦੂਸਰਾ ਮਾਪਦੰਡ ਜੋ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜੋ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਹੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਜੋਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਜੋਂ ਦਾਅਵਾ

Mahant Sahib Singh v. Shromani Gurdwara Prabandhak Committee,
Amritsar, etc. (Sandhwalia, J.)

ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਵੱਡੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਾਵੀ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ;

- (3) ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਸੂਚੀ 1 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ।

ਦੇਵਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਅਤੇ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਮਹੰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਇਆ ਸੀ;

- (4) ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ 1 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਨੇ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸਥਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਿੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

- (5) ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਅਤੇ ਉਪਭੋਗਤਾ। ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਟੇਕ ਚੰਦ ਦੇ ਨੋਟਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, 'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ', ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਨ;

- (6) ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ

Mahant Sahib Singh v. Shromani Gurdwara Prabandhak Committee,
Amritsar, etc. (Sandhwalia, J.)

ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: ਐਕਟ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 144-ਏ ਜੋੜੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਚਾਲਨ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ SGPC ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬਜ਼ਰਤੇ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੈ; ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਧਾਰਾ 144-ਏ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ;

- (7) ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਅਤੇ ਆਦੀ ਵਰਤੋਂਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਿੱਖ ਪੂਜਾ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ;

(8) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ 1 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਬਾਰੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਰਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਮਾਮੂਲੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬੇਲੋੜੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚ ਪੇਪਸੂ ਦੇ ਕੁਝ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਧੂ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਐਕਟ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ:—

“(1) ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ (ਪੰਜੌਰ ਅਤੇ ਬੁੰਗਾ ਧਮਤਾਨੀਆਂ- ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇੜੇ) ਅਤੇ ਛਾਜਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਸੂਚੀ 'ਏ' ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ। 23 ਦਸੰਬਰ 1946 ਦੇ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

(2) ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਡਿਊਲ 1 ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਵਾਂ ਖੇਤਰੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਨ ਜੋ ਅੰਤਰਿਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੋਰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਸਨ;

(4) ਦੋ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ (ਵਿਆਪਕ) ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ। ਅਨੁਬੰਧ R1 ਦਾ ਪੈਰਾ 2);

(5) ਫਰਮਾਨ ਵਿਚ ਪਾਦਸ਼ਾਹੀ (ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰਮਾਨ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜੋ ਧਾਰਾ 16 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (i) ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। 1925 ਐਕਟ, ਭਾਵ, ਕਿਹੜੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ;
ਅਤੇ

- (6) ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੂਲ, ਧਾਰਮਿਕ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 1959 ਵਿੱਚ ਪੈਪਸੂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕੇਵਲ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੂਰੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਵਿਵਾਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਪਤਾ ਦੀ ਚੌਥੀ ਦਲੀਲ ਧਾਰਾ 3(4) ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਅਧਿਸ਼ਚਿਤ ਧਾਰਾ 3(2) ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਨਿਰਣਾਇਕ ਮੁਅੱਤਲ ਵਿਰੁੱਧ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।"

ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ: -

"ਜੇਕਰ ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 3(4) ਅਧੀਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਨਾ, ਜੋ ਕਿ ਉਕਤ ਵਰਗੀਕਰਨ ਤੋਂ ਤਰਕਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਧਾਨਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

“(7) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਅਨੁਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੈਕਸ਼ਨ 3(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ 'ਤੇ - ਰਿਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਹੜੱਪਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ;

(8) » * (

Mahant Sahib Singh v. Shrorhani Gurdwara Prabandhas Committee,
Amritsar, etc. (Sandhwalia, J.)

(9) * * *

(10) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀਆਂ ਉਪ ਧਾਰਾਵਾਂ (2) ਅਤੇ (4) ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕੋਈ
ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਹਿੱਤ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੋਣ ਲਈ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

(13) ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਬੂਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਸਗੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਸਲ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਟੱਲ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਇਸਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਭਾਵੀ ਹਮਲਾ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਬਾਰੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(14) ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਾਂਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 3(2) ਅਧੀਨ ਸਬੰਧਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਧਾਰਨਾ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਜੋਂ ਵਿਵਸਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

"

(15) ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਘਾਤਕ ਝਟਕਾ ਲੱਗਾ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ, ਮੋਹਤਿਮ ਜਾਂ ਪੁਜਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਪਾਤੀ ਵਸਤੂਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੱਕ, ਸਿਰਲੇਖ ਜਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਿਚਲੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਝਲਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਖੋਜ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ। ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ ਸੰਸਥਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਬੇਲੋੜਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਸ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਅਤੇ ਅਸੰਗਤ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੋਇੰਟ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਜੋ ਖੁਦ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਹਾਤੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(16) ਸ੍ਰੀ ਨਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਖਰੀ ਉਪਾਅ ਦੀ ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਇਹ ਕਿ ਜਿਸ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਖੁਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ: -

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ, ਡੇਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਗੋਸਾਈ) ਦੇ ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਵਜੋਂ ਉਕਤ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਮੀ (ਗੁਜਾਈ)' ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮਾਲ ਅਸਟੇਟ ਪਥਰੋਲਾ, ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। 1959 ਦੇ ਐਕਟ 1 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੂਚੀਬੱਧ ਅਨੁਸੂਚੀ ਪਬ ਦਾ SI. ਨੰਬਰ 352 ਅਤੇ 9 ਦਸੰਬਰ, 1959 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 17 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ।

ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਹੋਰ ਪੈਰੇ 4 ਅਤੇ 5 ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ: -

“4. ਕਿ 1959 ਦੇ ਐਕਟ I ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ, ਜਾਇਦਾਦ (ਡੇਰਾ) ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਨੰ: 352, ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਮੀ (ਗੋਸਾਈ) ਵਜੋਂ ਗਲਤ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ;

5. ਇਹ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਡੇਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਕਤ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਲਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਇਕੱਲੀ ਸੰਸਥਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਗਲਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਥਰਾਲਾ ਦੀ ਮਾਲ ਅਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ

ਦਾਅਵਾ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। .

(17) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਿਰਣਾਇਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ: -

“ਕੋਈ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਡੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਵਾਦਤ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡੇਰਾ ਗੁਸਾਈਂ ਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦਾਖਲਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਦੂਜੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੱਲੇ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਨਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ‘ਗੋਸਾਈਂ’ ਸ਼ਬਦ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਰਥਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

(18) ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੁਝ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰੈਵੇਨਿਊ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੀ ਸੰਸਥਾ ਜੋ ਕਿ ਡੇਰਾ ਸੀ, ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਹੈ। ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਸ਼ਮੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (3) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਇੱਕ ਪਲ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ : -

"18 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1921 ਨੂੰ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਨੇ ਇੱਕ ਫਰਮਾਨ-ਏ-ਸ਼ਾਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।" ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸੇ ਡੇਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਲ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਹੰਤ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ। ਮਹੰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਡੇਰਾ ਅਤੇ ਮਹੰਤ ਡੇਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣ ਜਾਂ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਡੇਰਾ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

(19) ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਧਿਰ ਮਹੰਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ ਬਨਾਮ

ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (4) ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਡੇਰਾ" ਅਤੇ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਹ ਅਪੀਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੀ.ਸੀ.ਪੀਂਡਤ, ਜੇ- ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।'

ਐਨ.ਕੇ.ਐਸ

- (3) 1962 ਦਾ ਸੀਏ ਨੰਬਰ 446 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
 (4) 1966 ਦੇ FAO ਨੰਬਰ 35 ਨੇ 29 ਜੁਲਾਈ, 1969 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

9523 IIJR—ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰੈਸ. ਸੀ.ਐੱਚ.ਡੀ.

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡੋਲਮਿਨ